

בנשיאות הרב
חיים קאהן
שליט"א

גליון שבועי

משא ומתן

יו"ל ע"י בית הוראה עץ חיים
פרשת כי תצא - גליון כ"ו

קו ההלכה

חובת המזיק

יצאתי עם הרכב (car) שלי מהמקום שבו הוא חנה, ובמהלך היציאה הזקתי לרכב אחר שעמד בסמוך. מחמת הבהלה עזבתי את המקום ולא השארתי לבעל הרכב איזה פתק וכדו' להודיעו שהזקתי. באותו היום שמעתי מישהו שהתלונן בבית הכנסת על כך שהרכב שלו ניזוק ומחיר התיקון הוא \$400. מדבריו הבנתי שהוא אותו שניזוק ממני. אני רוצה לשלם על הנזק אך אני מתבייש לגשת אליו ולהודות על כך.

שאלה: האם עלי לגשת אליו ולהודות ולגלות שאני היקיתי, או שאצא ידי חובתי בכך שאשלם את הנזק ואפילו אם הניזק לא ידע מי הוא המזיק?

תשובה: מצאנו נידון דומה בגנב הרוצה לשלם את גניבתו ומתבייש להתגלות בפני הבעלים. ההלכה במקרה זה, שכל שהגנב בטוח שהגניבה תגיע ליד הבעלים והם ודאי יבחינו בזה, הוא נפטר בכך מהתשלומים (שולחן ערוך - חושן משפט, סימן שנ"ה סעיף א'). אך, כל זאת אמור רק בנוגע לחוב הממוני שיש בתשלומי הגניבה. מאידך, עליו גם לבקש את סליחת הבעלים על הצער שנגרם להם. שנינו במשנה ביומא (פה:) שבעבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה לחבירו. הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ט) מונה בין השאר גם את הגזול את חבירו שלא די בתשלומים, אלא עליו לבקש את מחילת הנגזל. לכאורה הוא הדין לגביך שכדי להשלים את כפרתך, עליך גם לרצות את הניזק ולא די בכך שנפטרת מתשלומים על ידי כך ששילמת לו את הנזק (עיין אגרות משה חו"מ סימן פ"ח).

אך לא היא, מאחר ולא גנבת את חבירך אלא היזקת את ממונו, אינך חייב לפייס אותו בדברים אם כבר יצאת ידי חובת התשלומים. הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק (פ"ה ה"ט) סובר שרק החובל בגופו של חבירו צריך לבקש את סליחתו, לעומת החובל בממונו שדי בכך שמשלם את הנזק. ויש להבין מדוע נשתנה דין החובל בממונו שדי בכך שמשלם את הנזק, ויש לפייסו מגנב וגזול שחייב גם לפייס את הבעלים?

הלחם משנה שם מסביר שלעומת הגונב והגזול שמלבד מה המשך בעמ' הבא

מעשה שהיה

יורד למותרות

כשנכנס ראובן לרכב (car) שלו, הוא שם לב שמשהו השתנה בו. הוא השאיל אותו לאחיו, שמעון, למשך שבוע, ועתה כשקיבלו בחזרה הוא הרגיש שאינו כמימים ימימה. הוא בדק ובחן שוב ושוב, עד שמצא את השינוי, הכיסא שלו! אחיו שמעון החליף את הכיסוי של הכסא.

'אכן כעת זה הרבה יותר נוח ממה שהיה מקודם' - הרהר בשביעות רצון, וחיש מהר הוא לקח את הטלפון להתקשר להודות לאחיו.

- שמעון? יישר כוחך! - קרא ראובן בקול - תמיד ידעתי כי משתלם לעשות איתך עסק... הכיסוי החדש שקנית לי ממש מושלם!

- מצאתי את זה במחיר ממש זול, רק \$100. המחיר הרגיל של זה הוא לפחות \$150 - הסביר לו שמעון.

- טוב שאתה אומר לי זאת. אני לא הערתי את זה בכל כך הרבה כסף. ההערכה שלי אליך גדלה אף היא עתה... - צחק ראובן.

לפתע הבחין ראובן שקולו של שמעון איננו נשמע. - אתה שומע אותי? - שאל.

- כן - ענה שמעון בקול ענות חלושה.

- מה קרה לך? - נבהל ראובן.

- אני חשבתי שתשלם לי על כך. בפרט שהשגתי זאת במחיר כל כך זול... - גמגם שמעון.

כאן הגיע תורו של ראובן לכעוס - למה היה נראה לך שאני ארצה להחליף את הכיסוי לכסא שלי? וכי משהו בכיסוי הישן שלי לא היה כשורה?

לאחר מספר שניות של דממה, הפר ראובן שוב את השתיקה - תשמעו! אני רגיל בכל השאלות בענייני ממונות שיש לי, לשלוח את השאלה בכתב לבית ההוראה הסמוך למקום מגורי. הם שולחים את תשובתם ערוכה ומסודרת כעבור מספר ימים. זה מקובל גם עליך שאעשה זאת והם יכריעו בינינו?

- כן, בודאי! גם אני נוהג כך!

לאחר שציינו בראש הדברים שפסק בית ההוראה מקובל על שניהם, הם פָּרְשׁוּ במכתבם את כל השתלשלות העניין וראובן עמד על כך להדגיש את העובדה שהוא לא העלה כלל בדעתו להחליף את הכיסוי למושב.

וזה תוכן תשובת בית ההוראה:

לאחר העיון בשאלתכם יצא הפסק מלפנינו לפטור את ראובן מכל תשלום עבור הכיסוי החדש שעשה עבורו שמעון.

בשולי העמוד רשמו הדיינים את הנימוק לכך: הנה ביוורד לשדה חבירו שלא ברשות (דהיינו שלא על דעת הבעלים) ונטע בה נטיעות, והיא שדה שאינה עומדת ליטע - נקטינן נותן לו וידו על התחתונה (שמקבל הפחות מבין שניהם, אם הוצאות או השבח). אך, אם הבעלים אינם רוצים בנטיעותיו ואמרו לו 'עקור אילנך ולך' - פטורים לגמרי (שולחן ערוך - חושן משפט, סימן שצ"ה סעי' א' וב'). המשך בעמ' הבא

תודתנו נתונה לבעלי העסקים על השתתפותם בהפצת הגליון

פסקי דינים

כללי קניין (2)

הרב חיים קאהן שליט"א

הסכמה על מחיר

כדי שיחול הקניין חייבים המוכר והלוקח להסכים על מחיר המקח לפני הקניין, דכל זמן שלא פסקו דמי המקח לא סמכה דעת שניהם, שמא לא יסכימו על המחיר.²

יש שכתב³ הסכימו על מה שכתב בחוזה ועל פי זה עשו את הקניין, אף על פי שאחד מהם לא קרא את הכתוב, די בכך, כיון שיכול לקרותו.

שומת אחרים, שוה בעיר

לא קצבו המחיר, אבל הסכימו שהמחיר יהיה כפי שומת אחרים, המקח קיים אפילו על פי שומת אחד.⁴ ויש שכתב שהכוונה בזה היא שהשמאי מומחה לשומא.⁵ וכן אם הסכימו למכור במחיר ששוה המקח בעיר הזאת או אפילו כפי ששוה בעיר אחרת, הרי זה פיסוק דמים.⁶

כפי שיתנו אחרים

יש שכתב⁷ שאם הסכימו שהלוקח יתן כפי שיתנו אחרים הוא כאילו אמר כפי שישומו אחרים ואם עשו קניין הרי זה קיצוב מחיר והמקח קיים אבל הרבה פוסקים⁸ כתבו דבזה לא סמכה דעתו של הלוקח לפי שהמוכר יושב ומצפה עד שיתנו יותר משויו.⁹

שומת מוכר

יש שכתב שאם אמר הלוקח שסומך על שומת המוכר או המוכר על הלוקח,

שאינו מועיל הקיצוב מחיר¹⁰. אבל אם המוכר קצב מחיר ולא הסכים הלוקח רק אמר כמה שיתנו אחרים ועשו הקניין ונמצאו אחרים שרוצים לקנות במחיר זה, כבר סמכה דעתו של הלוקח על מחיר זה.¹¹

מחיר קצוב

בדברים העומדים להימכר, ונמכרים במחיר קצוב¹² הרי הוא כאילו הסכימו על המחיר.¹³ היה מחיר המקח כתוב במקום שהלוקח יכול לראותו, הרי זה קצבו המחיר ביניהם, אפילו לא ראהו הלוקח.¹⁴

לדוגמא, הקונה ירקות בחנות שמחירו כתוב על טבלא אבל הלוקח לא טרח לבדוק, ועשה קניין, אינו יכול אחר כך לבטל המקח בטענה שלא היה קיצוב מחיר, ואילו היה יודע המחיר לא היה עושה הקניין.

וכן הנותן חשבונית (invoice) ללוקח ולא עיין בו, לא יוכל אחר כך לטעון שאילו ידע שזה המחיר לא היה קונה.

מחיר אמנה

המוכר באמנה, דהיינו, שידוע שהמוכר קובע את מחיר המקח לפי אחוז רווח קבוע שהוא מוסיף על המחיר שהוא עצמו קנה את המקח, מבלי להתחשב מהו ערך המקח בשוק, הרי זה קצבת מחיר¹⁵. בכלל זה אם הסכימו ביניהם שהלוקח יוסיף למוכר ריוח מסויים אף על פי שהלוקח אינו יודע כמה שילם המוכר בעד המקח שהמחיר קצוב מצד עצמו.¹⁶

1. ועיין רמב"ם מכירה פרק ד' הלכה י"א, ומגיד משנה שם הלכה י"ג דאם הקניין נמשך, כמו קנין חצר, מועיל קיצוב המחיר אף לאחר תחילת הקניין. 2. סימן ר' סעיף ז', ועיין רמב"ם מכירה פרק ד' הלכה י"א לענין מטלטלין, ובשיטה מקובצת ב"ב ק"ז א' ד"ה והר"ן, לענין קרקעות. 3. משפט שלום במשמרת שלום סי' ר' ס"ק י' מכתבי הדעת קדושים, ועיין ישועות ישראל סי' מ"ה ע"מ ג', ונראה דכאן לכו"ע מהני הקיצוב דהא לא שינה כלום. 4. בסימן ר' סעיף ז' כתב כפי מה ששומהו שלשה, אבל הסמ"ע ס"ק י"ד ונתיבות חידושים י"ח כתבו דדי באחד כמבואר בב"י סוף סימן ר"ו מתשובת הרשב"א, ועיין בפתחי תשובה סימן י"ב ס"ק ט' וסימן ר' ס"ק ג' שנסתפק האם צריך לפרט שמות השמאים, עיין משמרת שלום סימן ר"ו ס"ק ב' משו"ת מב"ט חלק א' סימן קפ"ה דבשלושה אין צריך לפרט, ונשאר בצריך עיין האם באחד צריך לפרט, עיין שם, ועיין בפרישה סימן ר' ס"ק י' דלאחר שומת האחד אינו יכול לומר שמישהו אחר ישום. 5. ועיין במב"ט הנ"ל דמשמע מדבריו שיהיו על כל פנים סותרים בקיאים. 6. במשפט שלום במשמרת שלום סימן ר' ס"ק י' משו"ת מהרי"ט ח"א סי' פ'. וכן כתב מנחת פתים בשיירי מנחה משו"ע הרב בקונטרס מכירת חמץ. ויל"ע האיך הדין אם המקח נמכר במחירים שונים, כפי הנהוג כאשר רוב הסוחרים יסכימו שהמחירים האלה בכלל השווין, וכן הדין לדיני אונאה כמבואר משו"ת השיב משה סי' ק'. ומסתבר דבזה הולכים לפי המחיר במיצוע, אבל מהרב בקונטרס הנ"ל משמע שהולכים לפי המחיר הגבוה שאפשר לקבל, וצ"ע. 7. עיין משפט שלום במשמרת שלום ק"ו סוף ס"ק ב' בשם טור האבן סי' ל"ז, ולא הביא את החולקים ע"ז. 8. רע"א סי' קצ"ט ס"א מתמים דעים והובא גם בבאה"ט סי' ר"ט ס"א, מהרי"ט ח"א סי' פ'. 9. מהרי"ט הנ"ל. 10. עיין במשפט שלום במשמרת שלום סימן ר' ס"ק י' וסי' ר"ו ס"ק ב' ובשו"ת מהרש"ם חלק ב' סימן קצ"ב אות ט' שמביא בשם שו"ת טה"א סי' ז' דמהני, אבל הוכיח מדברי שו"ת רדב"ז חלק ה' שני אלפים רפ"ב שכתב לענין שכירות בית דלא מועיל סמיכות השוכר למה שישום המשכיר דלא מהני, ונראה שנקטו דבריו עיקר. 11. הפוסקים שצויינו בהערה ח', וברע"א שם כתב שיש מסתפקים באן מצא מי שמוכן יותר ממה שקצב המוכר מתחילה, אבל במשפ"ש סי' ר' ס"ק א' כתב דמסי' של"ב סעיף ג' מוכח דבכה"ג אינו חייב לשלם ההוספה. 12. וכתבו סמ"ע סי' ר' ס"ק י"ג ונתיבות שם חידושים י"ז דהיינו קצובים בעיר אפילו לא קצב המוכר, ועיין דרכי משה סימן ר' ס"ק ב' מהמגיד משנה שיש סוברים שצריך דווקא קיצוב המוכר. 13. סימן ר' סעיף ז'. 14. שו"ת מהרש"ם חלק ב' סימן קצ"ב וטעמו, דהיות ברצונו יכול לקרוא מה שכתוב בו בודאי סמך על קיצוב המוכר, ועיין שם ובמשפט שלום במשמרת שלום סימן ר' אות י' מדעת קדושים שכתב כעין זה. 15. עיין סימן רכ"ז ובסמ"ע ס"ק מ"ו. 16. חוקת משפט הל' מכירה פרק ד' ס"ו.

קו ההלכה

המשך מעמ' 1

שמונע מהבעלים את רכושם, נוסף על כך הוא גם מחזיקו לעצמו. אשר על כן פגיעת הבעלים במקום זה קשה ויש לפייסם על כך. מה שאין כן בחובל ומזיק ממון הזולת, הרי שהוא לכשעצמו אינו נהנה מכך ועל כן כעסם של הבעלים אינו כל כך גדול ומספיק לשלם את הנוק ואין צורך גם לפייסם בדברים.

מעשה שהיה

המשך מעמ' 1

במקרה בו אנו דנים לכאורה אי אפשר להסיר את הכיסוי ואין מה לעשות בו לאחר שיקרעו אותו מהמושב. בכהאי גוונא נחלקו הפוסקים אם יכול לומר לו 'טול עציץ ואבניך', או שאם אומר כך זו אמתלאה בעלמא לפטור את עצמו שכן יודע שהיורד אינו יכול ליטול השבח (עיין נתיבות המשפט סימן ש"ז סק"ז ובסימן שע"ה סק"ב שסובר שאינו יכול לומר טול בכה"ג. ומאידך, עיין קצות סימן ש"ז סק"ו דיכול אף בכה"ג לומר טול וכן עיין חתם סופר ב"מ ט"ו ע"א בסופו דס"ל הכי ועיין חזון איש ב"ק סי' כ"ב סק"ז בכל זה). זו לבדה סיבה מספקת לפטור את ראובן מתשלום ההוצאות, באמרו 'קים לי' כשיטת הפוסקים הנוקטת שאף בכהאי גוונא יכולני לומר טול וכי'.

ויתר על כן, נראה שאפשר שאף לשיטות החולקות וסוברות שאין מקום לומר 'טול' כשאי אפשר ליטול את הנטיעה, כאן יכול ראובן לפטור את עצמו ולומר שכיסוי חדש הוא מותרות עבור, ואינו חפץ להוציא עבור כך מאומה. לא מסתבר שהיורד יוכל לכופו להוציא הוצאות עבור מה שהוא עצמו לא היה מוציא עבור כך ואין לו חפץ בכך (עיין מנחת פתים להגר"מ אריק בשיירי מנחה סימן שע"ה ס"ז שהביא מתשובת הרא"ש הובאה בטור סימן שע"ה דלגבי סידור וכיור יכול לטעון שאינו צריך להם ולא הוזכר מטעם 'טול', ודייק דזהו משום שאי אפשר ליטלו אינו יכול לומר טול וכי' כה'נתיבות'. ומ"מ בסידור שאינו נצרך כלל לבית והוא מותרות יכול לומר לו איני צריך לזה אך לא 'טול', עיי"ש).

לקבל את הגליון באימייל שלחו ל mm@businesshalacha.com

לדיני תורה, שאלות בדיני ממונות, שטרות, ריבית,

צוואות, דיני מקח וממכר בשבת ויו"ט, או לכל ענין הקשור לגליון אפשר להתקשר:

E: ask@businesshalacha.com P:877 845 8455/718 233 3845